

अम्घीढानाडः भट्मीओ लोयाट्

नेपालाड पट्टको मोलकम अम्घीढान खाश्च
कीटाप-छ्योट्
अड्ख्या - ३

संवैधानिक संवाद केन्द्र
CENTRE FOR CONSTITUTIONAL DIALOGUE

संवैधानिक संवाद केन्द्र

येल्च

सम्बईठानीक सम्बाड् केन्द्रा

पर्ईलो छ्यूक्च : २०६५ लेस्

मीरीक लोयाट् © सम्बईठानीक सम्बाड् केन्द्राड् पट्ट लोयाट् जोगडीस्म ले । बाहासओ राहच ठगनओ रुपाड् सम्बईठानीक सम्बाड् केन्द्राके हौटेऊ लाच डेम बेपार माजाट्च टरीकए ईसे कीटापओ भाक्को फेरी छ्यूक्के र/यावा उल्ला जाट्के ह्योकले । होसे फेरी छ्यूक्च र/यावा उल्लाओ काट् फ्याक् सम्बईठानीक सम्बाड् केन्द्राके याहाके परीसले ।

खीका डूमच हट छाप्डीच

पीरीन्ट पोईन्ट पवलीसीड्, टीरीपोरेसोर, काठमाडओ ।

मीफाट् वारके यावा ईसे कीटापओ बाटी माकाड् याहाच ठगनाड् डूपमना जाट्नी

सम्बईठानीक सम्बाड् केन्द्रा

सोम आँटी, अल्फावेटा कम्पेलेक्स, मीनाम बानेसोर, काठमाडओ

टेलीफोन नं. ९७७-१-४७८५४६६ / ४७८५४८६ / ४७८५९९८

ई-मेल : info@ccd.org.np

वेबसाईट : www.ccd.org.np

सम्बीढानाड भस्मीओ लोयाद्

३

सम्बिढानाड अस्मीड्ढो लोयाद्	१
अस्मीड्ढो लोयाद् पट्टा केनाड	१
बर्ड्स लीसो कानूनो मेसो	२
नेपालड अस्मीड्ढो लोयाद्	४
सम्बिढानसाभाए बीचार जाट्के परीस्च चेट्टार राक्के हेक्च मूड्डाकौ	६

सम्बन्धितनाड भर्मीओ लोयाट्

भर्मीओ लोयाट् पट्टा केनाड

भर्मीओ रास्टीयटा कूलूड डेहाड र होसए कूलाड डूच आलेलयाड र हट होचेओ रास्टीयटा वा जाटीय ऊटपट्टी, लीड्ग, वरना, डर्म, डूट हट अरु चीन्डीटाक् ही लेल्यारा भर्मीओ लोयाट् पट्ट भर्मीआड छ्याहम डूच छान्ले। पट्ट भर्मीओ माभाकम बोरोबोर रुपाड भर्मीओ लोयाटो हकडार छान्ले। भर्मीओ लोयाटो वीस्व ब्यापी घोसानो ढारा काट लख “भर्मी छान्नाड फूक्काफाल छान्ले र मर्याडा र लोयाटो ओसाईड पट्ट भर्मी बोरोबोर छान्ले।” ईसई जम्मई लोयाट्को काट आस्काट्कठ चाहच, काट्कठ अस्काट् भर्परीस्च र माभाहचीस्च छान्ले। वीस्वब्यापी भर्मीओ लोयाट्को सन्डी, परम्परागत बाईरा लीसो कानून, सामान्य सीढान्टाको हट बाईरा लीसो कानूनो राहाच लामाऊ रुपाड डेच हट परट्याभूट जाट्च छान्ले। ब्याकटी र जोलीओ आढारभूट फूक्काफाल र भर्मीओ लोयाट् जोगार हट लोडाक्के बाईरा लीसो भर्मीओ लोयाट् कठा राहच कानूनए सरखारकोके चीहीच टवारईड काम जाट्के वा कूसई काम जाट्ठईड टूच छान्ले।^१ ढलीड लीसो सम्बन्धितनाड भर्मीओ लोयाट् वा मऊलीक् लोयाट् हट फूक्काफाल कठा राहच भाक् मोलक्च छान्ले।

भर्मीओ लोयाट् स्याट्के माहयोक्च खन्नुड छान्ले। भर्मीओ लोयाट् लीसए याहाके कूरा माहाले, र सरखारए होसके न मामन्डीके हयोक्ले न मेलाऊ जाकमो रुपाईड स्याट्के नई हयोक्ले। खास् र असाढारन् परीस्ठीटी हट मालेम मछान्च र अनूपाटीकटो कडा सीमा भीटीरीक् बीढी ओलकम बाहेक् सरखारए ईसके पेचेक्के माछान्ले। ऊदाहरान लईड अडालटए कूसई र भर्मी के अपराड जाट्च नीट्यानडीच खन्डाड होडीन्च भर्मीओ फूक्काफाल कठा राहच लोयाटाड बन्ढन् काके हयोक्च छान्ले।

भर्मीओ लोयाटाड नागरीक (ब्याकटीगत फूक्काफाल) राज्नीटीक् (भेला छान्के, गूमस्था खोलके, चूनाब जाट्के हट चूनाबाड भाग लाके लोयाट्) आरठीक (ज्याच अनन हट डूके कठा राहच लोयाट्) गुईयाड (सीछ्या, स्वास्ठ्या), र रेवासीक (डूट, रेवास्, केस्म राहच छ्याप) लोयाट् के लाम वीकास (पर्कीरीटीक् सोरोटाड पहुँच, वीकास हट बईजानीक अबीस्कारो फाईडाकूड बोरोबोर मीपूड र लाके) वातावरन (स्वाच्छ वाटावरन हट पर्यावरन) एवं सान्ती

(साट्के र पूनके डेठईड फूक्काफाल) कठा राहच लोयाट्को परीचीसले । "मऊलीक लोयाट्" डेम बेवसठा जाट्च लोयाटो अरठा कूसई लीसो सम्बन्धनाए होसे लीसो नागरीक्कूड वाटी मट्टई खासच लोयाट्को आले डेच वार्चीसले । डेनाडुरा ईचयो अरठा वाईरा लीसो रुपाड मान्य र बाड्डेकारी भर्मीओ लोयाट्के ईचए रुहाक्च जाट्के डेहाड माहाँले ।

कूडीकलखा भर्मीओ लोयाट्को लीस वीरोड्डो ब्याक्टीगट लोयाट् डेम खासच छान्ले । ईडीन्च लोयाट्कोके ऊल्लड्घनो सामना जाट्के लोयाट्को कठ जोगरडीच बन्दोबस्ट् र छान्ले परीसले । ईडीन्च हक लोयाटाड जीवाके डीन्के (लोयाट्) हट भोज्ठीक अस्टीट्वाओ लोयाट्, कानूनाड बोरोबोर र ब्याक्टीगट डाक्के हट मेनो बाट डेके फूक्काफाल आढीन परीसले । मामूली ठीटीयाड लीसए ब्याक्टीगट मामीलाड हूप्के माजाट्च खन्नाड ईडीन्च लोयाट्को जम्मई लाच जाट्के ह्योक्ले । लीसए जबरजस्टी ढङ्गए ब्याक्टीगट मामीलाड हूप्के माडीन्ले । लीस वाहीक पछ्यईड मेनो लोयाट् लग्गा भीटीरीक् परीसच भर्मीकूड भर्मीओ लोयाट् स्याट्डीसके मईके बीचारए जोगार याहके र लीसो काम आले । ईडीन्च लोयाटो आसकाट् अरठा मीनो नागरीक्को बूलीपट्टीड लोडाक्के वाटी काम जाट्के र लीसो जीममेवारीयाड परीले डेच आले । ईडीन्च जीममेवारीआड गूईयाओ जोगार, सीछ्या, स्वासठ्य र रोजगारीओ लोयाट् आढीन् परीसले । ईडीन्च लोयाट्को पईलूड चोड्के, काजूट हट माकेसच ढङ्गए पक्का पक्की जाट्खीन् मट्टई ब्याक्टीकोए लीस वीरुड्डो फूक्काफाल कठ मीन् लोयाट्को भोगडीक्के ह्योक्ले ।

मूक्कर भर्मीओ लोयाट्कोके सूचीकीरीट् जाट्नाड सम्बन्धनाए ढलीड लखः मेसोखाटा र गूमसठाकठ लेच ठीटी र मोलोकके जाट्ले होचए मूक्कर लोयाटो ठीटीको काम लाईडीटाक्के डुसले । ईसे अरठाड सम्बन्धनाकोए नीया याहच ठीटी वारे नूनीड औंसम भर्मीओ लोयाट् जोगार हट लोडाक्के वाटी लीसो जीममेवारी खासके हटई भर्मीओ लोयाट् कठा राहच फूक्काफाल गूमसठाकूड ठपना जाट्ले । अरु ठीटीको भर्मीओ लोयाट्कठ जोरीसच वाईरा लीसो सन्ढीकोके लीसारीया कानूनाड मोलोकके, होसेकूड लागू जाट्नाड हट ब्याक्टीकोआड होटईड परीसचो सोभो असर आढीन् कठ जोरीसच छान्ले ह्योक्ले ।

घईटा लीसो कानूनी मेओ

सम्युक्टा रासट् सड्धीय साठारनसाभाए डीसेम्बर १०, १९४८ साड लाच भर्मीओ लोयाटो संसार हूपच सेटाक्च ठूरी र अरु नीस पेलीस्या बाडाको सन्ढीको नागरीक हट राजनीटीक

लोयाट् कठा राहच पेलीस्यु बाडाको सन्धी र हीलच पट्टी, गुँईया हट रोस् पट्टी लोयाट कठा राहच पेलीस्यु बाडाको सन्धीके चाँहा भर्मीओ लोयाटो “पेलीस्यु सम्बन्धितनाड” नओ रुपाड लाचीसले । ६० लेस् भन्डरा ढलीडओ समेहाड भर्मीओ लोयाट् कठा राहच ठरठराऊ सन्धीको समभोऊटाको हट सेटाकचको जाट्म ले, होसआड जजाकूड लोयाट्, मास्टोकूड लोयाट्, डूङ्के मडीन्च लोयाट्, रड भाकके र जाटी भाकके माडीन्च लोयाट्, रईठान्या जनजाटी हट ठोरईलेचकूड लोयाट्, सीछ्या हट स्वास्युथा कठा राहच लोयाट्, सरानारठी हट आन्टरीक रुपाड वीसठापीट् ब्याकटीको बा ब्याकटीकूड जोलीओ लोयाट् आढीन् परीचीसले । ईसे सन्धीको मड्याड नेपाल २० गोटा भन्डरा ढलीड महट्वपूरना सन्धीकोआड सही हट होसेकोके अनूमोदन जाट्म भ्याट्मले । पेलीस्यु भर्मीओ लोयाट् कानून ए नीठ्यान् जाट्च कामकोके मन्डीके पछ्या लीसको बाडडे छानले । पेलीस्यु सन्धीकूड पछ्या लीस छानच परन्ट पेलीस्यु कानून भीटीरीक भर्मीओ लोयाटो मनीटा, जोगार हट परीपूरटी जाट्के कठा राहच लीसकूड डायीट्व हट करटव्य छानके बाहाले । ईडीन्च कामकूड मनीटा जाट्चऊ अरठा पछ्या लीसकोए भर्मीओ लोयाटो उपभोकाड चेके वा हूट काके कामईड मेल्लाके टुके आले । जोगार जाट्के डेच काम माने पछ्या लीसकोए ब्याकटी हट जोलीको टकनीड भर्मीओ लोयाट् उल्लङ्घन छानके पाठई टूके जोगार याहाके बाहले । ओलकमाऊ जाट्च कामो माने पछ्या लीसकोए मालेमो माछान्च भर्मीओ लोयाटो उपभोके ऊसोरो खासके सेहच कडमको सारीके परीसच छानले ।^१

रईठान्या हट जनजाटी कठा राहच बाडाको सन्धी (नं. १६९) १९८९ मन्डीच जाट्च १९ गोटा लीसको मड्ड्याड नेपाल काट् आले । ईसे बाडाको सन्धीए भा टकनीऊ लोयाट्, परकीरीटीक सोरोट साढानाड पचूच, सीछ्या, स्वास्युथा, वेवासायीक टालीम, रोज्गारो अवस्था लगायट् सीमापार सम्बन्ध ढीन्च पट्ट वीसायाको समेटडीसले । ईसे बाडाको सन्धीओ मऊलीक सीढानटा रईठान्या हट जनाजाटीकोकठ सरोकार डाचो पट्ट टहो नीठ्यान् जाट्च मेसोआड होसेकूड पूरना सहभागीटा हटई होसेबारे होसेकोकठ साल्ला लाके परीचीसले डेच आले । रईठान्या हट जनजाटीकूड लोयाट्को कठा राहच कानूनी रुपाड काट् मट्टई बाडडेकारी पेलीस्यु सम्पन्टरो बाटी जीम्मेवार सम्युकटा रास्ट सङ्घीय नीकायो रुपाड पेलीस्यु सर्म् सङ्गठनो (आईएलओ) ईसेई मेसोआड महट्वपूरना भूमीका डूले ।

नेपालाड सन्धी अईन, २०४७ (सन् १९९१) ओ डफा ९ अनसार मन्डीच पट्ट सन्धीको नेपालो कानून बन्डीसले । होसे बाहीक सन्धीकोआड सही जाट्च परन्ट नेपाल सरखारए होसे

सन्दीकोआड लेच लोस् वा माखाट्च ठीटीको फेरीकके, होसेकूड पालना जाट्के, मामन्डीच छान्च खन्नाड उपचारो बेबासठा जाट्के र होसेकूड पूरा मान् जाट्के बाटी आवस्यक सीछ्या हाट टालीमो बाटी बजेतो वीनीयोजन (पूड्के) जाट्के आढीन् कामको जाट्के परीस्च छान्ले । ईसे सन्डरभाड् भर्मीओ लोयाटो आहाराड अघेर नूहूँके बाटी नेपालाड ओल्च कानूनी आहारको ले ।

नेपालड भर्मीओ लोयाट्

नेपालो सम्बन्धनाड भर्मीओ लोयाट्के मऊलीक लोयाट्कूड रुपाड बेवसठा जाट्मले । नेपालए ढलीड पेलीस्या भर्मीओ लोयाट् कठा राहच सम्यन्टराकोआड सहमटी याहाम ले । हटई चाँहक् लेच हट पहीलूड सम्बन्धनाड भर्मीओ लोयाट् कठा राहच लोट्च सूची र नीठयान् जाट्मले । भर्मीओ लोयाट् कठा राहच ठीटीकूड सम्बन्धाड नेपालो अन्टरीम सम्बन्धान २०६३ (२००७) के छीनीड समेन नेपालाड केस्म लेच सम्बन्धानको मद्दयाड् पट्ट भन्डरा परगटीशील सम्बन्धानो रुपाड लाचीसले ।

नेपालो ईटीहाँसाड लीसाड लेच ठरठराऊ राजनीटीक घटनाकोकठ भर्मीओ लोयाट् कठा राहच अवहारनाको अघेर बड्डीसच डीनले । मामूली रुपाड वी.स.२००७ (सन् १९५९) अघेर हीन्डू लीसो मीराड र मनीटाको हट राज् संस्था लीसो ढलीड सड्ख्यक जनटाके भाक्च खन्नुड ल्या । नेपाली गूईयाड ओपचारीक रुपाड हीन्डू बरना बेवसठा लेमो ल्या । होच्यो परभाव चाँहक् सम्म आर्मीट् जाट्के ह्योकले । छीनीड र हूडीन्च छ्याप नेपालो गूईयाओ ठीटीआड ढलीड रईठान्या, जनजाटी र डलीट जनटो बाटी भर्मीओ लोयाट् हट बोरोबोरो मेसोआड बारकाचो रुपाड लेमो राहामना ले । हटई, मास्टोकूड अवसठा र होसई छ्यापो रोस् लाकीड् परभावीट् छान्के टाहामोले जून ठईड होसेको सढई जसटो बल्लीउ छान्के माढीन्च जाट्चई छेऊआड हट मोह्लके मईठाड् परीस्के टाहामले । ईडी छान्नाडरा वी.स. १९९० (सन् १८५४) सो मूलूकी अईनए जाटाड टोड्च सजाय बेवसठाड् चेचेस् सेटक ल्यारा होचए होडीन्च छ्यापके कानूनी मनीटा याहम जाटी हट टहगट छ्याप के अफ् मजबूट खसा । ईटा जाट्म नेपाली जनटाके बोरोबोरो लोयाट् हटई भर्मीओ लोयाटो अभ्यास् जाट्के लोट्च समेह सम्म मायाहा ।

मऊलीक लोयाट्कूड चेट्टार मेसोको मोल्च अघेरुड कानूनी हट सम्बन्धनाडीक ठीटीकूड लमो जाट्म नेपाल अढीलीसो सम्बन्धान २०१५ (सन् १९५९) आए मऊलीक लोयाट्कूड बेवसठा फोसाका र ईसे लोयाट्कूड उल्लङ्घन छान्च खन्नाड सर्बोच्च अडालटाड रीट काके ह्योकच ढीन्च सम्बन्धनाडीक उपचार याहा । वि.स. २०१९ (सन् १९६२) सो सम्बन्धानए र

ब्याकटीगट लोयाट् कठा राहच ठीटीकोके होसईन डा टर ईचे होसे बेलूड नीरदलीय राजनीटीक् बेवसठा मामन्डीच जम्मई कामके टूमो ल्या । पन्च्यटी बेवसठा मामन्डीच छान्च जम्मई काम र राजन्ईटीक् फूक्काफालाड छ्याक्चए जाटम होसेए समेहाड ढलीड लख ब्याकटीगट लोयाट्को काम न माल्या । मूलूकी अईन २०२० (सन् १९६३) सो सम्सोढन्के भरुमीओ लोयाटो मीअँसईड काट महद्वपूरन कडमो रुपाड लाचीस्ले । ईसे अईनए केस्म राहच जातीय बेवसठाके खारेट जाटा र छूसके माछुसके हट जातीय टहगट पराम्परो नीरमूल जाट्के हटई जम्मई अमानवीय सजायो बेवसठाड टूमा लाईडीम जाटजाटीओ आढारड भाक्च कूराके डुमाकके कोसीट र जाटा ।

नेपाल लीसो सम्बन्धीकृत २०४७ (सन् १९९०) सए पट्ट भ्जाऊ लोयाट् नेपाली जनटाड डूके बेवसठा जाटम बेकटीगट लोयाट्कूड लग्गाके पट्टलक याहाके जाटा । होट जाटमना, साट्मो याहाके डन्डके माटाकके, सेके डीन्के हक, पाहली हट रेवासो लोयाट्को, मऊलीक हक मामन्डीच हटई पट्ट जनाकठ सरोकारो मूड्डाको कठा राहच सर्वोच्च अडालाटाड रीट काके ह्योक्के बेवसठा डीन्च ठीटीकोके खास् महद्वो रुपाड लाचीस्ले । सम्बन्धीकृत भाक् ३ मऊलीक हकाड रीक्च भरुमीओ लोयाट् कठा राहच ठीटीकूड सम्बन्हाड नेपालो अनटरीम सम्बन्धीकृत २०६३ (२००७) के चाहाँकूड समेन नेपालाड राक्च सम्बन्धीकृतको मह्याड पट्ट भन्डरा परगटीसील सन्बन्धीकृतो रुपाड लाचीस्ले ।

ईसे सम्बन्धीकृतो द्वारा १२, १३, १६, २४, २५, २६, २९ र ३१ नागरीक लोयाट्को (जीवाके डीन्के लोयाट्, मनीटा, बोरोबोर र फूक्काफाल आढीन्) ढरी ठरठराऊ बेकटीगट फूक्काफालकोकठ राहच ले डेभ्याड्ड द्वारा १२, १५, २७ र २८ साड राजनीटीक् लोयाट्को (संगठीट छन्के डीन्के लोयाट्, मीनू कुरा डेके डीन्के हट वाट् लाके याहाके जाट्के डीन्च लोयाट्, सासन् बेवसठाड टूमके डीन्के लोयाट्) द्वारा १२, १३, १८, १९, २९ र ३० साड हील्ल लोयाट्को (खाट्च ईलमो मऊका कठा राहच लोयाट्, रंईसीक्कईड मूक्टी, जीवाके वाटी कमडीक्के वाटी काम जाट्के डीन्के लोयाट्, मीनू ईलम छान्डीके लोयाट् आढीन्), द्वारा १२, १४, १६, १७ र १८ गुँईयाओ लोयाट् (पहाली, स्वासठ्या र जोगारो लोयाट्, उसाहा जाट्के सूवीसठा, माटीरी सीसू स्वासठ्या सेवा, जजाक्कूड जोगार आढीन्) र द्वारा २३ साड रेवासो लोयाट्को (अरक्कूड भावना र आट्मो मनीटाड महसम जाट्च ढरुमो, रेवासो हट छ्याप पाहाठाड टूमके डीन्के लोयाट्) आढीनो बेवसठा जाट्मले ।

अनटरीम सम्बन्धीकृतो भरुमीओ लोयाट् कठा राहच ठीटी लगायट् अनटरीम सम्बन्धीकृतकठ गज्याओ कानून लाईडीस्के वा काम मलाईडीस्को जाट्म परभावहीन घोसीट् छान्मले (अनटरीम सम्बन्धीकृतो द्वारा १६४ (२)) ।

अनटरीम सम्बन्धितनाइ सम्बन्धितनो ईसे भाकाइ याहाच लोयाटो कामाइ लाईडीकके सन्डरभाइ सर्बोच्च अडालटाइ पूनरावेडन जाटके बाटी महत्व पूरना लोयाट् परत्याभूट जाटमे । (ढारा ३२ र १०७) ।

नेपालो रास्टीरीय मानव अहीकार आयोग फूक्काफाल र स्वायट्ट परसासनीक नीकाय आले । बी.स. २०५७ (सन् २०००) नाइ मानव अहीकार आयोग अईन् २०५३ (१९९७) अनटरगत सम्बन्धितनाइ लेच कानूनी नीकायो रुपाइ ईच्यो ठपना छान्म् लेआ । नेपालो अनटरीम सम्बन्धितनाइ २०६३ (२००७) ए रास्टीरीय मानव अहीकार आयोग के सम्बन्धितनाइ लेच नीकायो रुपाइ ठपाना जाता (भाक १५) । लीसो सम्बन्धितनाइ लेच कानून ठीटीयाइ ईच्यो अलककई जीममेवारीकोए न्या सम्पाडन कठा राहच सामान्या समयन्टरा सर्बोच्च अडालट, महान्याहीवाक्टो कार्यालय, अख्ठीयार डुरुपयोग अनूसन्धान आयोग हट चाहॉटूड अरु कारयापालीकी अरह न्यायीक या वा न्यायीक नीकायकूड जीममेवारीके भेटाकके साठ्यो रुपाइ मीडूस ओलोकले ।^३

नेपालाइ आहारभूट भर्मीओ लोयाटके पक्का जाटके ढलीड मीराड मनीटा, नीकाय हट कारयावीहीको ठपना जाटमले । डेनाइरा ईच्यो वेवहाराइ राकके जाटनाइ हट नेपाली जन्टई ईसे लोयाटकूड परभावकारी उपभोक जाटके कूरा रईठान्या चूनऊटीओ रुपाइ डूमना राहामो ले । चौहक डाहाँचीसच ठप मीनाम चूनाऊटीकोआइ भर्मीओ लोयाटो लगगा फोसाकके परीके र जम्मई कीसीमऊ भर्मीओ लोयाटकूड परत्याभूटीओ बाटी हूडीन्च लोयाटकोके ससठागट जाटके जरूली परीसके हयोक्ले ।

भर्मीओ लोयाट् अरु कानून हट परसासनीक् नीयमावलीकोईड् र परेसच छान्के हयोक्ले, होसे मह्याइ चेटटर सम्बन्धितनाइ चाहॉ लेच भर्मीओ लोयाट् काठा राहच ठीटीकोकठ डीभोरो रुपाइ गज्याचो ले ।

सम्बन्धितनाइआशाए छीचाट जाटके पटीसच चेटटाट राकके हेक्च मूड्डाको

ढेमाड डेच लख नेपालाइ भर्मीओ लोयाट् कठा राहच कानूनको मूखेजाट्म पेलीस्या ठीटी अनूसार नई लेमो ले । फेसच जोगार हट उपचारो ठीटीको सम्बन्धितनाइ हट अरु कानूनी

३ रास्टीय मानव अहीकार आयोग, नेपाल

सोरोट्कोआड लेमो ले । डेचऊ माने भरमीओ लोयाटो कानूनी/समवईदानीक जोगाराड ठप सेहेटाकके महयोक्ले डेच माहाले । अफई नेपालाड भरमीओ लोयाटो अबसठाड बेवहारड सूदारीकके परीसच ढलीड ठगनको लेमो ले । होटा छान्म भरमीओ लोयाटो जोगार फेसच रुपाड लोडाकके समवईदानीक ठीटीकोके सेहेच जाट्म होस्के फोसाकके कूरए बेवाहारड भरमीओ लोयाटो सेहेचो ठीटी डीन्के काट् माओल्च ऊपाएके मट्टई टानाकच जाट्के हयोक्ले डेच बाट्के ख्याल जाट्के परीस्ले ।

नेपालो चाहँक लेच समवईदानीक हट कानूनी ढाचाँड परीकीरीयागट पछ्याऊ हटई भरमीओ लोयाट् हट फूक्काफालो जम्मई सूची मोल्च लेल्याड्रा ईचे पट्टको टूमच परीकीरीया लाकीड मीनाम समवीढानो मस्योडा टयार जाट्नाड ईचे ईसे ठीटीकोके फेरी ओँसच जाट्के आरको अऊसर याहाले । समभवटः ईचे मीनाम ख्योच खाली ठगन भरीके जाट्ले र भरमीओ लोयाटो जोगारो बाटी जीम्मेवार नीकाय हट गूमसठाकोके ओल्च लोयाट् पूरम जाट्ले । अफई नेपालके गुमसठा लेच लीसाड फेरी खासके जाकच लख रुपन्टरनए गुमसठाऊ एकाइकोए खासकके नूनीऊङ्ग कानूनको टकनीड गुमसठाऊ भरमीओ लोयाटो कानूनो सर्बोच्चटाकठ समवन्ढीट् ढलीड मीघीन्को सोटाक्ले ।

१. सम्वीढानसाभाए चाहँक सम्वीढानो भाक ३ (सोमाड) नाड डाच समाजीक हट हील्च भरमीओ लोयाट्के न्यायीक रुपाड बेवहाराड राक्च जाटाकके होसेकोके हूडीन्च न कीसीमऊ परभाव र जोगार याहाचई समवीढानो “मऊलीक हक” कऊ भाकाड डाके कूरा बारे दयान् याहाले डेच सूभाव याहाचीसम ले । चाहँटूड अन्टरीम सम्वीढानो भाक ४ राड “लीसो डायीट्व, नीरदेशक सीढान्ट हट नीटीको” कठ खाट्म ले । ईचई नेपाली जनटो ढलीड मीडीनको कठ (होसे मह्ये ढलीड समाजीक र हील्च कीसीमाओ ले) सरोकार डाले र सम्वीढान साभाए र ईसे चूनाऊटीकूड सामना जाट्के परीसच सम्भावना ले ।
२. मऊलीक हककोके अफई बल्लीऊ जाट्के बारे वीचार जाट्के, ओँसके बाटी नेपालो अन्टरीम सम्वीढान, २०६३ ए पक्का जाट्च छुसके माछुसके मामन्डीच लोयाट् भीटीरीक भरमीओ लोयाट्कठ खाट्च खटी बेहोर्डीच कूराड कानून खासम चालू जाट्के समेह सीमा टयार जाट्के वीसाय ।
३. पेचेहच, डुख पाहच, हीरा मालेच, कीसान् हठ मज्जुर र मासटो ढीन्च हील्च, गुईयालाकीड वा पाहलीयो रुपाड नूनलाक पारीक्च समूडायकूड लोयाट्को स्याट्च बेलाड र लीसो समरचनाकोआड अढीढीस पट्टको मोलकचीसच सीढान्ट अनसार होसेकोके टूमठईड् भाका डेहाँ हूडीन्च लोयाट्कूड छ्याड्ग खूट्डीमो न्यायीक उपचारो बारे छलफल जाट्के ।

४. भर्मीओ लोयाटो बेसरी जयोरम उपभोको वाटी टाकके हयाकच, छीटो, मन हयोक्म सेच न्या याहाके टरीकाआड जनटो ऊसोरो डूपच जाटके ठीटी बर्याइ द्यान् याहाके । लाइघा टहाड सेहेम उपचार याहाके हयोक्के मऊलीक हकको चीन्डीटाक् जाटके । ऊडाहरनो वाटी जील्ला अडालटकूड लोयाट् पट्टलाक टाहाचो जाट्म कराटामो पूनरावेडन अडालटकोए लख रीट नीवेडनके सेच जाटके लोयाट् याहाके (लखन, छूसमछूस हट मासेच बेवाहार वीरुड्डो हक, सेके डीन्च हक, आरच्यूके हक ।
५. भर्मीओ लोयाटो वाढीक्के वाटी परहारी परसासन् र अडालटकूड अटीरीक्टा ईसठानीय अर्ढ न्यायीक नीकायको कठा राहच ठीटीको वारे वीचार जाटके । ऊडाहरनो वाटी वडा परहारी कारयालय वा जनटाए चून्डीच नीकायकोके छूस माछूस र मासेच बेवाहार, डीमो हीन्सा, डाईजो हट फाँकाड डेच बोक्सा बोक्सी लोकच मूड्डाकोआइ अघेर सेम जाटके हयोक्के लोयाट् । चाहाँटो चाँह ऊपचार याहाके वाटी ईसे काट् परभावकारी मीठाल्मा छानके हयोक्के । डेनाइरा ईडीन्च मूड्डाइ कूलाक र मालेसच अडालटी कारवाहीओ परत्याभूट जाटके परीस्ले । ईलाइ खाट्च समेह भीटीरीक् काट् फूक्काफाल हट कूट्टाक् र मालेसच अडालटी कारवाहीओ आयोगाइ पट्ट जानाकोई सेचओ लोयाट्, नीरदोसीटो अन्मान् (Presumption of innocence), र फोजुडारी मूड्डाइ फार्याप् लाईडीसचकूड नयूनटम लोयाट्को (होसेकूड् परटीरछयो वाटी ओल्च समेह र सूवीढाको, कानूनी परटीनीढीट्व समेनो पहुँच, होसेको वीरुड्डो साँचीऊ जाँचडीच वा होसेकोके जाँचडीच जाटके डीन्के लोयाट्, सीट्याइ ढूट ऊलठा जाटके वारचकूड सीट्याइ मीडूस डीन्के लोयाट्) परीस्ले ।
६. नूडच १० लेस पून्च समेह ढरी वीगटाइ छान्च भर्मीओ लोयाटो मासेहेमो लोहोचऊ जीम्मेवारी पक्का जाटके ठीटीको वारे द्यान् याहाके । ईडीन्च छलफलकोआड खटी पूरा जाटके हट डूख बीऊरीचकूड् फेरी ठपनो पछ्याको मोहल्के हयोक्के । भीटीरीक रुपाड मीन् ठगनाड डूके माडीन्च जनटो लोयाट् कठा राहच मीघीन्को र ईसे मेहोराड डाकाक्च जाटके हयोक्के ।
७. अन्टरीम सम्बन्धानाए सेहम नूहँन नूहँन ओसके हट स्परीवेछन मारफट भर्मीओ लोयाटो जोगार हट लोड्कके वाटी फूक्काफाल रास्टीय मानव अढीकार आयोग कठा राहच ठीटी जाट्मो भेट्म ले । कोई लीसकोए भीन्डए फूक्काफाल भर्मीओ लोयाटो नीकायकूड (लखन, गूनासो सेके नीकाय) ठपना जाट्मले, होच्यो जीम्मेवारी जन्टो खास् जोलीओ (जजाहाकको, माहयोक्च भर्मीको, रईठान्या यावा जनजाटी ठोरई लेचको आढीन्) अवस्थाके सम्बोढन् जाटके आले । सम्बन्धानसाभाए हूडीन्च सट्टाहाको वारे पाके हयोक्के ।

ग्याचीस् - छ्योट् चाटे

सम्बीढान्सभाओ गीरराहको हट जाक्च पट्ट भरमीके सम्बीढान् खास्च मेसोआड छान्के न परीस्च वारच याटाक्के नई ईसे ग्याचीस छ्योटओ सूर आले । ईसे येलचको सम्बईढानीक मीफालवारे कूई र कीसीमई अघेर न टऊलडीच बिचारे रोकच वा बाट् डाच वा डेकेपाच मीमन् माहाँले । ईसे छ्योट् सड्यूकटा रास्टसङ्घीय वीकास कार्यकरम् (यूएनडीपी) ओ “नेपालाड पट्टको कठ मोल्म सम्बीढान् खास्के बाटी डूस्के (एसपीसीवीएन) परीयोजनाऊ समन्व्याड नेपाली हट बहिरा लीसूड सम्बीढान वारचकूड गोस्याहारी ढान्डासचओ मीफाल आले ।

ईसे कीटापकोके चेक सेहटाक्के कुटछानार हट मीनू कूरा डाके बाटी खास् ग्वाहरीक्के जाट्चीस्ले । ढलीड भन्डारा ढलीड सेटाक्के (वाराक्के) बाड्डे लच मीग्योहए छलफलके सूहाँक्के ईसे येलचको चेतके ह्योका डेहाड नई मानड लाच सुर डीन्च छान्चीस्ले । डीन्च टीपनीको ओँस्म ईसे मार्च कीटापकूड मीनाम हटई अरू छ्योट् टयार जाट्के ह्योक्चीस्ले ।

ईसे छ्योट्के नेपालओ चेट्ठार मुख्य लीसो ढूटकोआड लेट्च मेहोराड ढेमूड सेहच टहड जाट्म डाके हट खेरेपूड ढूटओ ढलीड सङ्ख्यए वारच खाट्च डाक् बाढीक्के कूटा जाट्म छान्ले ढान्डास्के जाट्मले । डाकओ मीचीही ज्योरच हट खाट्च चलन वारे ठरठराऊ ढूटओ गूमसठाकूड मीघयाड नूनीड छलफल हट मीलाम घोमो वाट्को छान्के असाक् छान्के ह्योक्ले । सम्बईढानीक सम्बाड् केन्डरूड ओँट होडीन्च मीलाम घोमो छान्च वाट्कोके कूसई र टरीकई छायँङ्ग पारीक्के माहाँले होसे ढूटकोके र मोल्मो ईसे ढान्डासड मोल्चीस्च र डूप्चऊ ढलीड डेनाड ढलीड लोडाके आले । लीसाड सम्बीढान् खास्चकठ वाट् खाट्च वीषय वसूट् वारे सम्बईढानीक सम्बाड् केन्डरईड टयार जाट्के पाच छ्योट् खट्म परीस्च वाहस्को काट छीस् ईसे मार्च कीटाप आले ।

सभासङ्को हटई ईसे वीषय वसूटूआड चासो डाच पट्ट भरमीकोके मूख्य सम्वईदानीक वीचार हट मूडडाकोआड मोलोकके ईसे छयोद् खट्म छीऊच येलचऊ सूर आले । छयोद् भीटीरीआड काट काटर कीटाप नेपालाड डाक्च मूख्य दूटको (नेपाली, मईठीली, भोजपूरी, ठारू, मगर, टामाड, नेवार) र अङ्गोरेजी दूटाड डीनले । ईसे परीसूच बाहसूको सेके ड डीनाक्चले हटई ईसेकोके अनलाईन नाड र डामेले ।

पहीलो चरनाड ईसे येलच छयोटाड मोलोकच वीसया वसूटूको ईटा ले : लीस र ढरम, नेपालाड सङ्घीयटा, आढारभूट भरमीयो लोयाट, आडीबासी जनजाटीओ लोयाट, अल्पसङ्ख्यककूड लोयाट, सरखारऊ परनालीको, फूकका फाल नयाँपालीका, सठानीय सवायट्ट सासन, वीभीडटा र सामाजीक समावेसीकरन, सहभागीतामूलक सम्वीढान खासूच मेसो ।

सम्वईदानीक सम्वान् केन्द्रा

सोम आँटी, अल्फावेटा कम्पेलेक्स, मीनाम वानेसोर, काठमाडओ

टेलीफोन नं. ९७७-१-४७८५४६६/४७८५४८६/४७८५९९८

ई-मेल : info@ccd.org.np

वेबसाइट : www.ccd.org.np

